

בין כסה לעשור

משעות הזמן בחיינו

בין כסה לעשור הוא כינוי לעשרת הימים הראשונים של חודש תשרי המתחילים בראש השנה ומסתיימים ביום הכיפורים. ימים אלו מכונים גם עשרת ימי תשובה.

כֶּסֶה

החודשים בלוח השנה העברי נקבעים על פי מחזור הירח. ראש החודש, כלומר תחילתו, חל עם מולד הירח, כאשר הירח "מכוסה" ברובו ונראה רק בצורת חרמש דק מאוד. אמצע החודש העברי, ט"ו בו (למשל ט"ו בשבט) חל כאשר הירח במילואו. מאחר שראש השנה חל בראש חודש תשרי, כשהירח מכוסה מעינינו, מכונה החג "כֶּסֶה", על פי הפסוק: "תִּקְעוּ בַחֹדֶשׁ שׁוֹפָר, בַּכֶּסֶה לְיוֹם תְּגִנוּ" (תהלים פא, ד). פסוק זה קושר בין המועד בו חל ראש השנה, לבין המצווה העיקרית בו – תקיעה בשופר.

עֶשׂוֹר: המילה "עֶשׂוֹר" היא כינוי ליום הכיפורים, אשר חל ביום העשירי של חודש תשרי. מקורו של הכינוי בפסוק מספר ויקרא העוסק בצווים העיקרים של יום הכיפורים – הצום והשביתה ממלאכה: "...בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי בְּעֶשׂוֹר לַחֹדֶשׁ תִּעֲנוּ אֶת נַפְשֵׁיכֶם וְכָל מְלֶאכֶה לֹא תַעֲשׂוּ..." (ויקרא טז, כט).

עשרת ימי תשובה

כניסתה של שנה חדשה, על פי תפיסת הזמן היהודית, איננה מתרחשת בן לילה. המעבר בין השנה שחלפה לשנה החדשה הוא תהליך מתמשך שנפתח כבר בחודש אלול עם עשיית חשבון הנפש ואמירת הסליחות, ומסתיים בשמחת תורה, כאשר נפתח מחזור חדש של קריאת התורה. תהליך ממושך זה מאפשר לנו להתבונן בשנה שחלפה כדי ללמוד משגיאות העבר ולנסות לתקן את הטעון תיקון, ובד בבד להכין צפיות ותקוות לקראת השנה החדשה. בשיאו של תהליך זה, בין ראש השנה ליום הכיפורים, חלים עשרת ימי התשובה. על פי מסורת חז"ל, ראש השנה

הוא יום הדין, ובו מעמיד הקב"ה למשפט את כל בני האדם וכותב את דינם, ואילו ביום הכיפורים חותם הקב"ה את גזר דינם. הימים שבין ראש השנה ליום הכיפורים הם ימים של תשובה המוקדשים לחשבון נפש, לבקשת מחילה ולתיקון ההתנהגות.

אנשים רבים נוהגים לנצל פסק זמן זה להתבוננות פנימית, ולבקשת סליחה מהקב"ה ואיש מרעהו, מתוך שאיפה לתיקון אישי וחברתי.

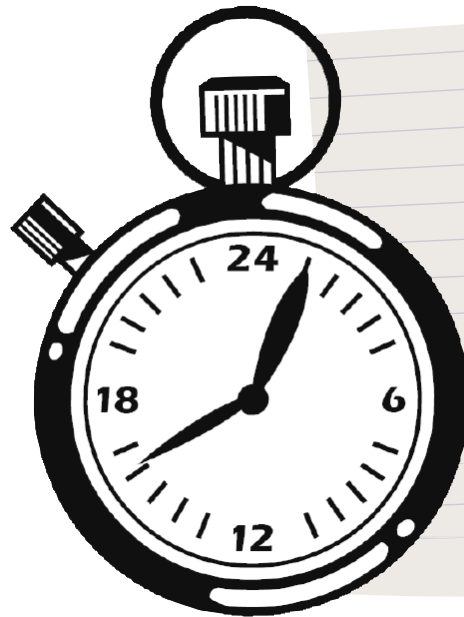
ביחידה זו נעסוק במשמעותם של עשרת ימי התשובה, בין כסה לעשור, כתקופה המאפשרת התבוננות במשמעות הזמן בחיינו.

היום קצר

משימת פתיחה:

רשמו בשעון היומי כיצד אתם מחלקים את הזמן במהלך יום ממוצע בחייכם. התייחסו גם לפעולות קבועות, יומיומיות, שאתם עושים במהלך היום, כגון:

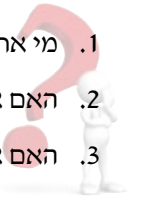
- ✓ לימודים
- ✓ שינה
- ✓ צפייה בטלוויזיה
- ✓ אכיל
- ✓ אברים
- ✓ משפחה
- ✓ אחר:

רשמו סביב השעון פעולות נוספות שלהן הייתם רוצים להקדיש זמן רב יותר.

1. מי אחראי לניהול הזמן בחייכם?

2. האם אתם חשים שחסר לכם זמן נוסף בחייכם? מדוע?

3. האם אתם מקדישים מחשבה להתנהלות הזמן בחייכם? פרטו.

"והפועלים עצלים"
 כי טבע האדם להתעצל"
 (פירוש רבנו יונה).

האם אתם מסכימים עם טענה זו?
 נאקו והביאו דוגמאות לטענותיכם.

פרקי אבות

רבי טרפון אומר, היום קצר והמלאכה מרבה
 והפועלים עצלים, והשכר הרבה, ובעל הבית דוחק.
 הוא [=רבי טרפון] היה אומר, לא עליך המלאכה לגמור,
 ולא אתה בן חורין [=חופשין] לבטל ממנה.

(מסכת אבות פרק ב, משניות טו-טז)

רבי טרפון

תנא ממשפחת כוהנים. חי בסוף המאה הראשונה ובתחילת המאה השנייה, והיה מתלמידיו של רבן יוחנן בן זכאי ומנהיגה הרוחני של העיר לוד. רבי טרפון היה ידוע הן בעושרו הרב והן בצניעותו. בענוותו הרבה נזהר תמיד שלא לפרסם את שמו ולא להתכבד בו, אך זכה להערכה רבה מצד חכמי ישראל בזכות בקיאותו העצומה בכל מקצועות התורה ונקרא בפייהם "אביהן של כל ישראל".

רבי טרפון התפרסם גם בזכות מצוות כיבוד הורים ובתלמוד מסופר כי פעם יצאה אמו של רבי טרפון לטיול, ובמהלכו נקרעה נעלה. כיוון שבשבת אסור היה לתקן את הנעל, שם רבי טרפון את ידיו מתחת לרגלי אמו וכך המשיך עד שהגיעה למיטתה.

ציון מקום קבורתו של רבי טרפון בגליל

השלימו את הנמשל שאליו, לדעתכם, מתכוון רבי טרפון במשנתו.
תוכלו להיעזר גם בפירושים שלפניכם:

_____ היום -
_____ המלאכה -
_____ הפועלים -
_____ השכר -
_____ בעל הבית -

הידעתם? מעל שולחן העבודה של אליעזר בן יהודה, שעליו התחיל את כתיבת מילון השפה העברית הראשון, התנוסס לוח ועליו נכתב "הזמן קצר והמלאכה מרובה". ואכן, בן יהודה לא זכה לסיים את כתיבת המילון לפני מותו, ואת המילון סיימו כשנה לאחר מותו.

ימי חייו של האדם קצרים הם, ומלאכת לימוד בתורה רבה היא. שדרכם של בני אדם לבלות זמנם בתענוגות חולפים ובדברים בטלים... והקב"ה מצווה ומזרז את בני האדם, שנאמר "והגית בו יומם ולילה". (פירוש קהתי)

אליעזר בן יהודה ליד שולחנו; בימין התמונה הלוח שעליו נכתב "הזמן קצר והמלאכה מרובה".

היום קצר - כי הידע אדם את יומו [=כמה זמן יחיה]? אם יהיה ארוך או קצר?

והמלאכה מרובה - כי ישנם הרבה עניינים ואביונים הנצרכים ללחם **והפועלים עצלים** - אין הם עושים מלאכתם לפי כוחם, [כלומר] אינם נותנים צדקה לפי עושרם

(הרב פתחיה מנקין, על פי "נחלת אבות" ביאור לפרקי אבות)

אם לא נפרש את הדברים בהקשר הדתי המצומצם שלהם, הרי שרבי טרפון מצביע על המצב הקיומי האנושי בכלל: ימי האדם קצרים, אך המשימות שהוא צריך למלא בהם הן רבות עד מאוד: רכישת מקצוע, לימוד והשכלה, הקמת משפחה וחברה מתוקנת ועוד ועוד. האדם מטבעו נוטה לבטלה ולעצלנות, אך השכר על הגשמת המשימות הוא רב ועל כן יש להשתדל ולקיימן. עם זאת, יש להודות שבפירוש כלל אנושי זה קשה לדעת מי הוא "בעל הבית" הדוחק באדם, אלא אם כן נאמר שמדובר במצפוננו או בחברה הסובבת אותו, ופירוש זה דחוק ביותר. אביגדור שנאן, "פרקי אבות - פירוש ישראלי חדש"

ענו על פי הנמשל שלכם:

1. מהו התפקיד שיש לאדם בחייו?
2. מה צריך להניע את האדם בחייו?
3. "לא עליך המלאכה לגמור, ולא אתה בן חורין לבטל ממנה" - הסבירו אמירה זו במילים שלכם.

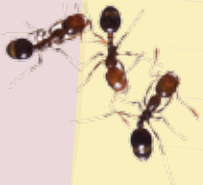
חזרו לשעון היומי שלכם וחשבו - כיצד לדעתכם ייראה יום טיפוסי בחייכם, בעקבות לימוד המשנה.

הידעתם?
במשפחה של רחא העתיקה נהגו לומר "ממנו חזי" - שכור את יום החיות באה דומה ובאה שונה ביטוי זה מן המשנה של רבי טרפון?

צבקה תוכן לצאון

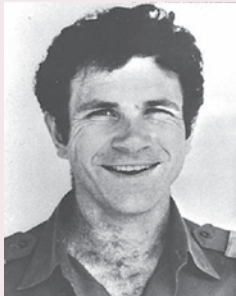

ר'ני, את כבר כמעט כל שט-עשרה. האם את מסוגלת להאמין, שחייבת כבר כמעט רבע מכל הקופת חייך? אחרק, החי רק ימים מועטים, נצמח וצאי שהוא חי הקופת חיים עצומה. אוזי מסיבה זו נראה לני שיש לנו עוד נצח שלם של חיים. האדם אינו חי אפוא, ועליו לנצל כמיצב יכולתו את הקופת חיייו. עליו להשתדל למצוא אורח שב גומא. כיצב למצוא אורח? אינו יכול אומר לך. איננו הייתי יודע צבירור, הרי שמחצית מחיצת החיים היתה נפתרה... כל רגע ורגע בחיך היא הקופת חיים... מפני שכ רגע ורגע מורכב משנייה ומחלקיקים עוד יותר קטנים, וכך חלקיק - אסור שיחלף אשואו. אני חייב להרגיש שכא רק ברגע מוגי אובל להגיש צו"ח על הקופת שחיי, אלא שכל צקה וצקה מחיי אהיה מוכן להתייצב בפני וואר - כך וכך עשיתי. יוני.

יוני נתניהו נהרג בהיותו בן 30 בלבד. לאור סיפור חייו האם לדעתכם הוא הגשים את שאיפתו לנצל את תקופת חייו?

יוני נתניהו

1976-1946

נולד ב-1946 בארצות הברית ועלה בגיל שנתיים עם הוריו לישראל, לירושלים. במהלך שירותו הצבאי התנדב לחטיבת הצנחנים, סיים בהצטיינות קורס קצינים ונלחם במלחמת ששת הימים ובמלחמת יום הכיפורים. ב-1976 חטפו מחבלים מטוס שנוסעיו היו ישראלים והטיסו אותו לאנטבה. על המבצע פיקד אלוף דן שומרון, יוני פיקד על צוות פריצה שתפקידו היה לחלץ את הנוסעים. המבצע הסתיים בהצלחה וכל הישראלים, למעט אחד, חולצו והובאו לארץ. במהלך המבצע שקרוי על שמו "מבצע יונתן", נהרג יוני והוא בן שלושים בלבד. לאחר מותו נאספו המכתבים הרבים שכתב בספר ששמו "מכתבי יוני".

1. על פי יוני נתניהו, מה צריך האדם להשתדל להרגיש בחייו, ומדוע? האם דבר זה אפשרי בכלל לדעתכם?
2. האם, לדעת יוני נתניהו, העובדה שהזמן קצוב בחיי אדם הוא יתרון או חיסרון? האם אתם מסכימים עם דעתו? נמקו.
3. השלימו את הנמשל של רבי טרפון, על פי יוני נתניהו:

היום - _____
 המלאכה - _____
 הפועלים - _____
 השכר - _____
 בעל הבית - _____

4. במה דומות ובמה שונות השקפותיהם של רבי טרפון ויוני נתניהו? פרטו.

איור: ג'ורג' סטיוארט / רחוקים מאד

אני שוכב לי על הגב
מביט על התקרה
רואה כיצד חולפים ימי
בבטלה גמורה
אני שוכב לי על הגב
חושב, חולם, הוזה
והחיים יפים, יפים
ממש כמו מחזה

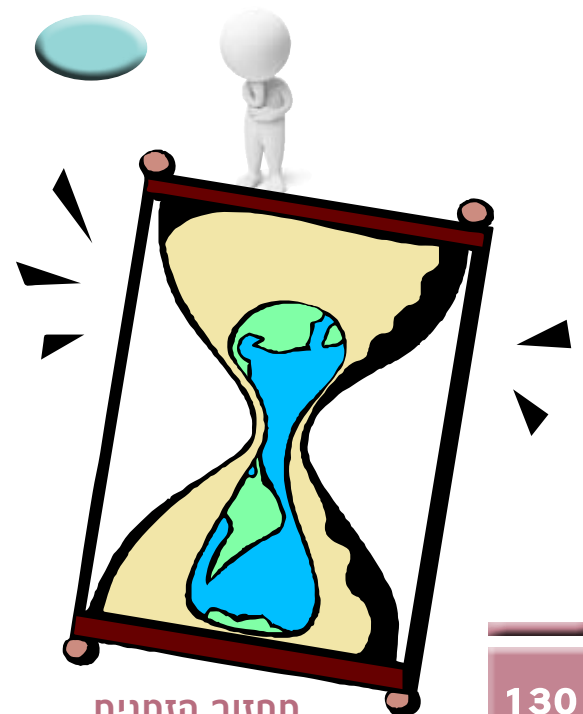
בלי להיות או לא להיות
אני פשוט ישנו
בלי שום דבר אשר כדאי
למות למענו
בלי תקווה ובלי ייאוש
אני פשוט צופה
כמו תייר על העולם
והוא כל כך יפה.

1. מהו תפקיד האדם בחייו, על פי השיר? נמקו דבריכם.
2. מה לדעת כותב השיר יש לעשות בזמן שניתן לאדם? מה דעתכם על כך?
3. מה לדעתכם היה עונה כותב השיר ליוני נתניהו? תוכלו לענות באמצעות כתיבת דרשיח ביניהם, ריאיון משותף, מכתב תגובה או בכל דרך אחרת שנראית לכם.

- כדי להבין ערכו של חודש אחד שאלו אם שילדה פג טרם זמנו.
- כדי להבין ערכו של שבוע אחד שאלו עורך של שבועון.
- כדי להבין ערכה של שעה אחת שאלו זוג אוהבים המחכים להיפגש.
- כדי להבין ערכה של דקה אחת שאלו אדם ש"פיספס" את הרכבת.
- כדי להבין ערכה של שנייה אחת שאלו אדם שהתחמק מתאוונה.
- כדי להבין ערכה של אלפית שנייה שאלו את הזוכה במקום השני באולימפיאדה.

השליחו:

כדי להבין את ערכה של שנה אחת - שאלו...

מעשות הזמן בעשרת ימי תשובה

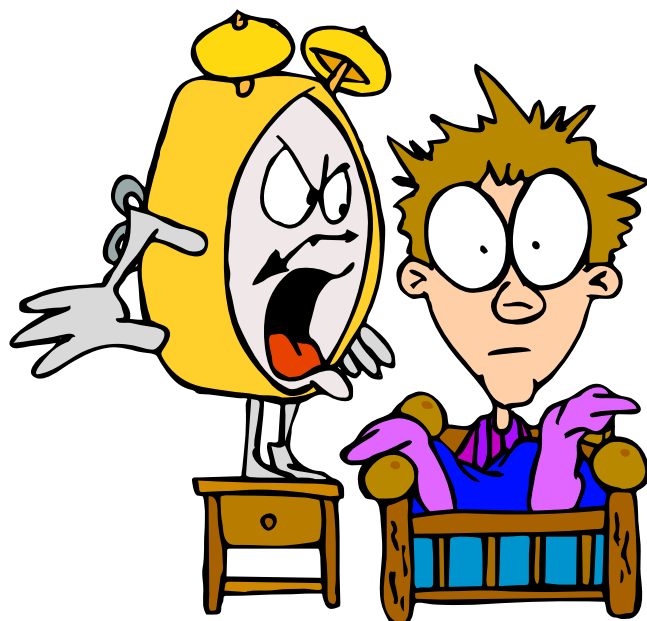

ראש השנה נקרא יום תרועה או זיכרון תרועה, והמצווה העיקרית בו היא שמיעת קול שופר. לתקיעה בשופר בראש השנה ניתנו מספר טעמים עיקריים:

- ראש השנה הוא ראשון לעשרת ימי תשובה, ותוקעים בו בשופר כדי לעורר את האנשים לחשבון נפש ותשובה. הרמב"ם, בהלכות תשובה ג, ד, כותב: "תקיעת השופר בראש השנה... רמז יש בו, כלומר עורו ישנים מתרדמתכם... וחזרו בתשובה וזכרו בוראכם."
- השופר שבו תוקעים בראש השנה עשוי מקרן של אֵיל, וזאת כזכר לסיפור עקידת יצחק. הזכרת סיפור העקידה נועדה להזכיר לקב"ה את מסירותו של אברהם אבינו ובכך לעורר את רחמיו: "תקעו לפני בשופר של איל, כדי שאזכור לכם עקידת יצחק בן אברהם, ומעלה אני עליכם כאילו עקדתם עצמכם לפני" (תלמוד בבלי, מסכת ראש השנה).
- מעמד הר סיני לווה בקול שופר חזק: "וַיְהִי קוֹל הַשּׁוֹפָר הוֹלֵךְ וְחֹזֵק מְאֹד" (שמות יט, יט). השמעת קול השופר בראש השנה נועדה כדי להזכיר ולזכור את מעמד הברית בין עם ישראל לאלוהיו בעת מתן התורה.

בסוף תפילות יום הכיפורים נהוג גם כן לתקוע בשופר וזאת כאות לנעילת היום הקדוש וזכור לתקיעת השופר שנהגו לעשות בסוף יום כיפור בעבר - כך הודיעו על שחרורם של עבדים לחופשי בתום שנת היובל (תקופה של חמישים שנה).

יש שעון פשוט המורה על השעות, ויש שעון מעורר שמלבד התפקיד של כל שעון יש לו עוד תפקיד אחד: לעורר את הישנים ולהקיץ את הנרדמים. הראשון פועל את פעולתו רק באמצעות חוש הראייה, והשני גם על ידי חוש הראייה וגם על ידי חוש השמיעה. ראש-השנה הוא מעין שעון, השעון המעורר. הוא לא רק מורה את השנים, כמו שעון את השעות, הוא גם מקיץ, על ידי חוש השמיעה של קול השופר הקורא: "עורר ישנים משנתם והקיצו נרדמים מתרדמתכם." (הרב משה אביגדור עמיאל)

1. על אילו שני סוגי שעונים מדבר הכותב? במה הם דומים ובמה הם שונים זה מזה?
2. מה מטרתו של ראש השנה, על פי הכותב? האם אתם מסכימים עם טענה זו? נמקו והשוו לחוויות שלכם מראש השנה.

זה תלוי בקבלה

חגי ישראל ברובם הם חגי זיכרון, פרט, משפחה וקהילה נקראים להזכיר ולשחזר בצורה טקסית, אירוע היסטורי משמעותי שקרה בעברנו. הפרט היהודי נקרא לשאול את עצמו ולחנך את בנו לשאול: מאין באתי, מה מכילה הביוגרפיה שלי?

אבל לראש השנה ויום כיפור אין היסטוריה, אין זיכרון, אין עבר, אין סיפור, אין דרמה. לכן, לא הזמן, לא הלידה ולא הזהות קובעים את תוכניהם. לא מה קרה בעבר, אלא מה אפשר שיקרה. הפנים והלב מכוונים לממד הזמן – עתיד. שני מועדים אלה שואלים: מה כיוון חייך? כיצד בחרת לחיות? האם יש לך חלום, שאיפה למימוש? האם יש לך תמונת עולם אנושית וחברתית? מה דמות החברה הישראלית בעיניך? מה פני ביתך ומשפחתך? אם אתה רוצה ליצור מציאות אחרת, טובה צודקת יותר, זה תלוי בך בלבד. בשאיפתך לשינוי. בשאיפתך לגאול את עצמך ואת חברתך. זה תלוי בנדר שלך עכשיו, בהווה, אבל פניך אל העתיד. (אריה בן-גוריון, מתוך אתר "שיטים")

1. על פי הקטע, במה מיוחדים ראש השנה ויום הכיפורים משאר חגי ישראל? פרטו.
2. מה צריך האדם לעשות במהלך חגים אלו ומדוע?
3. על פי כותב הקטע, אילו שאלות צריכות לעלות בימים אלו? האם אתם מסכימים איתו?

בחרו שאלה אחת מתוך הקטע, או בכל שאלה אחרת שקשורה לשינוי (אישי או חברתי), ונסו לענות עליה.

החברה האתוקנת שלי לצקת תוכן לצמח

משימה מסכמת

א. חשבו – כיצד הייתם רוצים לראות את עצמכם בשנה הבאה?
רשמו דבר אחד שהייתם רוצים לשנות בחייכם, ודבר אחד שהייתם רוצים לשמר.

ב. חשבו – כיצד הייתם רוצים לראות את החברה שלכם (משפחה, כיתה, קבוצת חברים) בשנה הבאה?
רשמו דבר אחד שהייתם רוצים לשנות בן החברתי, ודבר אחד שהייתם רוצים לשמר.

ציירו מעגל המסמל את השנה החדשה, וחלקו אותו לפעולות ומשימות שברצונכם לעשות במהלך השנה החדשה, על פי כמות הזמן שהייתם רוצים להקדיש לכל משימה. התייחסו גם לפעולות קבועות ששיבצתם במשימת הפתיחה, וגם לפעולות נוספות שהייתם רוצים להקדיש להן זמן השנה.

דצמבר-ינואר							נובמבר-דצמבר							אוקטובר-נובמבר							ספטמבר-אוקטובר						
טבת							כסלו							חשוון							תשרי						
שבת	שישי	חמישי	רביעי	שלישי	שני	ראשון	שבת	שישי	חמישי	רביעי	שלישי	שני	ראשון	שבת	שישי	חמישי	רביעי	שלישי	שני	ראשון	שבת	שישי	חמישי	רביעי	שלישי	שני	ראשון
אפריל-מאי							מרץ-אפריל							פברואר-מרץ							ינואר-פברואר						
אייר							ניסן							אדר							שבט						
שבת	שישי	חמישי	רביעי	שלישי	שני	ראשון	שבת	שישי	חמישי	רביעי	שלישי	שני	ראשון	שבת	שישי	חמישי	רביעי	שלישי	שני	ראשון	שבת	שישי	חמישי	רביעי	שלישי	שני	ראשון
אוגוסט-ספטמבר							יולי-אוגוסט							יוני-יולי							מאי-יוני						
אלול							אב							תמוז							סיון						
שבת	שישי	חמישי	רביעי	שלישי	שני	ראשון	שבת	שישי	חמישי	רביעי	שלישי	שני	ראשון	שבת	שישי	חמישי	רביעי	שלישי	שני	ראשון	שבת	שישי	חמישי	רביעי	שלישי	שני	ראשון

סזכיות יוצרים לעמותת "רוח יהודית"